THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario,
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD.
251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967
Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ont. January 22nd 1913

לארד פלומער'ס באַשטימונג

די פיעלע ספּעקולאַציעס צו הערבערט סעמיועל זיעט בלייבן הויך־קאָמיסאַר אין ארץ ישראל אויף נאָך א טערמין אדער נים, אין זעער עס וועט זיין זיין נאָכפאָלגער, זענען שוין יעצט צו ענד. מיט דער באַשטימונג פון לארד פלומער אלס הויך־קאָמיסאַר.

אונטער געוועהנלינקע אומשטענדען וואָלט עס געוועזען א געוועהנליכע פאַסירונג, לאָמיר זאָגען אזא פאַסירונג, ווי דאָס באַשטימען א דזשענעראַל־גאווערנאר פאַר אונזער קאַנאדע. אָבער הייט די באַדינגונגען, אין וועלכע די גאַנצע פאָלעסטינע־זאַך געפינט זיך יעצט, קען עס נים געגומען ווערען אלס א געוועהנליכע פאַסירונג.

און די זאַך ווערט נאָך קאָמפּליצירטער מיט דעם, וואָס אין איין צייט זענען פאַרגעקומען די ענדערונגען אי אין מצרים און אין פאַלעסטינע.

אין משך פון די לעצטע עטליכע טעג, האָט פעלד־מאַרשאַל אַלענבי רעזיגנירט פון זיין אמט אלס עגיפּטישער הויך־קאָמיסאַר, און אויף זיין פלאַץ איז באַשטימט געוואָרען א ציוויל־לעוניש, סער דזשאָרדזש לאַיד, א פאַרלאַמענט־מיטגלידער, און אלס דעם ציוויל־לעוניש סעמיועל'ס איז באַשטימט געוואָרען אלס נאָכפאָלגער א מיליטער־מענש.

טייטשען עס מאַקע איז מאַנכמאָל לאַנדאָנער קאָרעספּאָנדענטען מיט דעם, אז די באַשטימונג פון א ציוויל־לעוניש מענשען פאַר מצרים, מיינט א לייכטערער רעזולטאַט, נים אזא שטרענג מיליטערישער ווי דער פריהערדיגער, אָבער אין פאַלעסטינע, וואו די אראַבער האָבען אויף איין מאָמענט נים אויפגעהערט צו קריטיקירען דעם אידען סעמיועל, ווערט געשיקט אי א קריסט, און אי א שטרענגער מיליטער־מאַן, וועלכער וועט אויך זיין דער קאָמאַנדיר פון דער ארמיי.

און צו לערן זעלבער צייט מיט דע רידיעה וועגען לארד פלומער'ס באַשטימונג, ווערט אויך מיטגעטיילט אז קאַרדינאַל קאָסאַנאַווא, האָט אין בית לחם אויפגענומען א קאַטוליש־דעלעגאַציע, און האָט זיי צוגעזאָגט אז שפּאַניען וועט העלפען די אראַבער אין דער פאַלעסטינער פראַגע, ווען עס וועט אנהאַנדלען ווערען וועגען דעם ביי דער פעלקער ליגע.

ארום דער פאַלעסטינע זאַך הייבט זיך דאַריבער אָן צו וועבען א נייע נעץ פון פאָליטיק, א פאָליטיק וואָס וועט מוזען קלאָהר ווערען, כדי מען זאָל קענען צו דעם נעהמען א שטעלונג.

הרב זלאטניק'ס גרים צו די קאַנאַדער אידען

הרב י. ל. זלאטניק, וועלכער איז יעצט אויף זיין רייזע אין אפריקע, נאָכדעם ווי ער האָט באַזוכט ארץ ישראל, האָט אונז צוגעשיקט א בריעף, א גרוס צו די קאַנאַדער אידען, וואָס איז גאַנץ אינטערעסאַנט. ער שרייבט:

„ווען מען פאָנגט אָן זעהען וואָס די אידישע ענערגיע און אידיש געלט האָבען אויפגעטאָן אין ארץ ישראל, ווערט מען זיי פאַר'שבר'ט פון באַגייסטערונג און פאַרוואונדערונג. עס גלייבט זיך קוים, אז דאָס אלץ זאָל קאָנען זיין א ווירקליכקייט. און מען וויל אלץ נאָך זעהען און נאָך זעהען. און זעהען איז דאָ א סך, זעהר א סך, און דער קנאַפּער חודש וואָס איך האָב צו פאַרברענגען אין ארץ ישראל, איז נים גענוג מיין דאַרשט צו שטילען, און אזוי האָט איך אין איין ארומפאָהרען און ארומלויפען צו זעהען און צו זעהען ווי דער חלום פון אונזער פאָלק אין טויזענטער יאָהרען איז פון ליידען ווערט פאַרוואונדערלט אין א גרויסאַרטיגער ווירקליכקייט, וואָס שטייט איבער אלע פאַנטאַזיעס.

די איינדרוקען, וואָס איך האָב ביז יעצט פון ארץ ישראל, קאָן איך אין איין בריעף נישט איבערגעבען, איך האָף דאָס בקרוב וועט קומען דער טאָג וועט איך וועל קאָנען אין א סיסטעמאַטישען וועג דורך בריעף אין צייטונגס־אַרטיקלען זיך טיילען מיט אונזערע פריינד אין קענעדע מיט אלעם, וואָס איך האָב געזעהען אין ארץ ישראל.

מען זאָגט דאָס עס איז שווער צו פאָהרען אין ארץ ישראל. אָבער עס איז א לייגען. קומען נאָך ארץ ישראל איז לייכט, אָבער אזוי קומען פאָהרען אין שווער! יעדעס אָרט וואָס איך פאַרלאָז אין ארץ ישראל, טוט דאָס חארץ וועה, ווער ווייסט צו איך זיעל זוכה זיין עס נאָך אמאָל צו זעהען? און אין יעדען אָרט איז דאָך דאָ אזוי פיעל שיינקייט אין אזוי פיעל אידיש שער שטאָלץ, זעהענדיג אַרום פון יעדען אידישען אָרט נאָר אראַבישע וויסטענישען און אין דערמיטען קליינע גן עדן'ס געשאַפען דורך אידיש געלט. דורך אידישע אַרבייט. דורך אידישע קרבנות. ווערט דאָס הארץ פול מיט שטאָלץ, האָפנונג און באַגייסטערונג. און א ברכה שיקט זיך צו די וואָס האָבען די זואונדער געשאַפען מיט זייער אַרבייט, מיט זייערע קרבנות, און איין פאַרלאַנג פילט אין דאָס הארץ, א פאַרלאַנג, אז אלץ וואָס מיר האָבען שוין געשאַפען אין ארץ ישראל, זאָל בקרוב פאַרצעהנפאַכט ווערען אין די אַרבייט אין ארץ ישראל אין די שטעצע פון הויז לארץ אלץ זאָל אָנגעהמען ווי אמשנעלסטען די גראַנדיעזע פאַרמען, וואָס פאַסען זיך צו צום היינטיגען מאָמענט.

אין דער היינטיגער מאָמענט איז א גרויסער! פון די טעג זיין יהושע בן נון האָט איינגענומען ארץ ישראל פון כנעני, אין פון די טעג ווען יהודה המכבי האָט געפיהרט זיין קליינע מחנה קעמפען מיט די ריזיגע גריכישע ארמייען, איז געווען נאָך אזא מאָמענט ווי דער היינטיגער אין דער אידישער געשיכטע נישט געוועזען! ווען איך האָב באַזוכט תל אביב, געוועזען אין די קאָלאָניעס, אין די פאַרמען פון אידישען נאַציאָנאַל פאָנד אין יהודה אין געזעהען אינזערע חלוצים אין חלוצות אין די געצעלטען און אויף די שאָסעען, האָב איך געמיינט דאָס עמוראָם גרעסערעס קאָן שוין נאָר נישט זיין. לסוף לאָכט מען דאָ פון מיר, אין מען זאָגט דאָס ווי לאַנג איך האָב נישט געזעהען וואָס דער נאַציאָנאַל פאָנד האָט אויפגעטאָן אין עמק יזרעאל, אין גליל. האָב איך נאָך נאָר נישט געזעהען. וואָס דאָס אידישע פאָלק האָט אויפגעטאָן אין ארץ ישראל!

און דאָס האָט מיך געזאָגט נישט קיין אנדערער ווי דער הויך־קאָמיסאַר הערבערט סעמיועל זעלבסט!

איך האָב געהאַט די זעהרע פון איהם עמפאַנגען צו ווערען אין א ספּעציעלע אדיענץ. ער איז זעהר צופרידען מיט די אַרבייט פון קענעדע דער אידען פאַר דעם קרן היסוד און קרן קימת. און האָט מיך באַפאַל מעגלעכע איבערצוגעבען צו די קענעדער אידען, דאָס וועל ער האָט אויפגענומען זיין אמט מיט פיעל יאָהר צוריק, האָט ער געהאַט האָפנונגען אין דעם ערפאָלג פון דער אידישער נאַציאָנאַלער היים אין ארץ ישראל, חיינט וועל ער פאַרלאָזט ארץ ישראל, האָט ער נישט מעהר קיין האָפנונגען, נאָר ער איז זיכער, אין דעם ערפאָלג"!

אין רבי זלאטניק פאַרענדיגט זיין בריעף מיט'ן וואונש, אז די קאַנאַדער אידען זאָלען פאַרשטאַרקען אלע מעגליכקייטען פון קויפען מעהר באָדען אין ארץ ישראל, א וואונש וואָס דאַרף כדייט אין ווייט געהערט ווערען איבער'ן נאַנצען לאַנד.

די רוסישע קונסט - אויסשטעלונג

פון א. ר.

די רוסישע קונסט וואַנדערט ארום אין די לעצטע יאָהרען. עס וואַנדערט ארום דער מאָסקווער קונסט־טעאַטער. רוסישער וואַדעוויל, רוסישע טענצער, און עס וואַנדערט אויך ארום די רוסישע מאָלעריי.

שוין א פאָר יאָהר ווי א קאָלעקציע פון פיעלע רוסישע בילדער, געמאָלען פון פאַרשיעדענע מאָלער און פון פאַרשיעדענע שולען, ווערט געוויזען אין די פאַרשיעדענע אייראָפּעאישע און אמעריקאַנישע צענטרען, און א טייל פון דער דאָזיגער קאָלעקציע, הונדערט און זעכצעהן אין צאָהל, אין יעצט אויך אויסגעשטעלט ביי אונז אין שטאָדט, אין. אונזער קונסט מוזעאום אויף נרעגרוש און בעווערלי, און די אויסשטעלונג וועט זיין אָפען ביז דעם 31־טען מאַי.

און גלייך ביים אָנהויב, ווילען מיר ראַטען די אלע, וועלכע האָבען נאָר א חוש פאַר דאָס שעהנע, פאַר קונסט, נים צו פאַרפעהלען די דאָזיגע אויסשטעלונג, באַטש א קליינע, אָבער דאָך אַן אנגענעהמע.

דער שרייבער פון די שורות האָט באַזוכט כמעט יעדע אויסשטעלונג אין מוזעאום, וואָס איז נאָר פאַרגעקומען אין די לעצטע עטליכע יאָהר, אָבער קיינע איז נים געווען אזוי איינדרוסספול ווי די יעצטיגע — און אפשר דערלעהט זיך עס מיט דעם, וואָס דער רוסישער מאַטיוו איז אונז אידען נאָהענט, באַקאַנט, אינטימער.

* * *

אלט און נייע איז פאַרטראָטען אין דער אויסשטעלונג, די אלטע און די נייע שולען, דעאָלעסטען און קובינסקיען, און אלע בילדער האָבען אין זיך עטוואָס ספּעציעל רוסישעס.

ביי קיין אויסשטעלונג וואַרפט זיך אויליכט נים אזוי אין די אויגען דער רעליגיעזער מאָטיוו, די רעליגיעזע שטימונג, ווי ביי דער דאָזיגער. עס איז א קאַנאַראַטס — די רעוואָלוציאָנערע רוסלאַנד און די רעליגיעזע, אָבער אזוי איז עס.

אט איז א בילד פון וואַסיל באַקשעיעוו. א גרויסער לייוועגס אויף זיין רייזיג אין פעדעראַלישע גיב איהם. הונדערט און זעכצעהן אין צאָהל, אין יעצט אויך אויסגעשטעלט ביי אונז אין שטאָדט, אין. אונזער קונסט מוזעאום אויף נרעגרוש און בעווערלי, און די אויסשטעלונג וועט זיין אָפען ביז דעם 31־טען מאַי.

און גלייך ביים אָנהויב, ווילען מיר ראַטען די אלע, וועלכע האָבען נאָר א חוש פאַר דאָס שעהנע, פאַר קונסט, נים צו פאַרפעהלען די דאָזיגע אויסשטעלונג, באַטש א קליינע, אָבער דאָך אַן אנגענעהמע.

דער שרייבער פון די שורות האָט באַזוכט כמעט יעדע אויסשטעלונג אין מוזעאום, וואָס איז נאָר פאַרגעקומען אין די לעצטע עטליכע יאָהר, אָבער קיינע איז נים געווען אזוי איינדרוסספול ווי די יעצטיגע — און אפשר דערלעהט זיך עס מיט דעם, וואָס דער רוסישער מאַטיוו איז אונז אידען נאָהענט, באַקאַנט, אינטימער.

* * *

אלט און נייע איז פאַרטראָטען אין דער אויסשטעלונג, די אלטע און די נייע שולען, דעאָלעסטען און קובינסקיען, און אלע בילדער האָבען אין זיך עטוואָס ספּעציעל רוסישעס.

ביי קיין אויסשטעלונג וואַרפט זיך אויליכט נים אזוי אין די אויגען דער רעליגיעזער מאָטיוו, די רעליגיעזע שטימונג, ווי ביי דער דאָזיגער. עס איז א קאַנאַראַטס — די רעוואָלוציאָנערע רוסלאַנד און די רעליגיעזע, אָבער אזוי איז עס.

אט איז א בילד פון וואַסיל באַקשעיעוו. א גרויסער לייוועגס אויף זיין רייזיג אין פעדעראַלישע גיב איהם. הונדערט און זעכצעהן אין צאָהל, אין יעצט אויך אויסגעשטעלט ביי אונז אין שטאָדט, אין. אונזער קונסט מוזעאום אויף נרעגרוש און בעווערלי, און די אויסשטעלונג וועט זיין זיין נאָכפאָלגער, זענען שוין יעצט צו ענד. מיט דער באַשטימונג פון לארד פלומער אלס הויך־קאָמיסאַר.

אונטער געוועהנלינקע אומשטענדען וואָלט עס געוועזען א געוועהנליכע פאַסירונג, לאָמיר זאָגען אזא פאַסירונג, ווי דאָס באַשטימען א דזשענעראַל־גאווערנאר פאַר אונזער קאַנאַדע. אָבער הייט די באַדינגונגען, אין וועלכע די גאַנצע פאָלעסטינע־זאַך געפינט זיך יעצט, קען עס נים געגומען ווערען אלס א געוועהנליכע פאַסירונג.

און די זאַך ווערט נאָך קאָמפּליצירטער מיט דעם, וואָס אין איין צייט זענען פאַרגעקומען די ענדערונגען אי אין מצרים און אין פאַלעסטינע.

אין משך פון די לעצטע עטליכע טעג, האָט פעלד־מאַרשאַל אַלענבי רעזיגנירט פון זיין אמט אלס עגיפּטישער הויך־קאָמיסאַר, און אויף זיין פלאַץ איז באַשטימט געוואָרען א ציוויל־לעוניש מענש, סער דזשאָרדזש לאַיד, א פאַרלאַמענט־מיטגלידער, און אלס דעם ציוויל־לעוניש סעמיועל'ס איז באַשטימט געוואָרען אלס נאָכפאָלגער א מיליטער־מענש.

טייטשען עס מאַקע איז מאַנכמאָל לאַנדאָנער קאָרעספּאָנדענטען מיט דעם, אז די באַשטימונג פון א ציוויל־לעוניש מענשען פאַר מצרים, מיינט א לייכטערער רעזולטאַט, נים אזא שטרענג מיליטערישער ווי דער פריהערדיגער, אָבער אין פאַלעסטינע, וואו די אראַבער האָבען אויף איין מאָמענט נים אויפגעהערט צו קריטיקירען דעם אידען סעמיועל, ווערט געשיקט אי א קריסט, און אי א שטרענגער מיליטער־מאַן, וועלכער וועט אויך זיין דער קאָמאַנדיר פון דער ארמיי.

און צו לערן זעלבער צייט מיט דע רידיעה וועגען לארד פלומער'ס באַשטימונג, ווערט אויך מיטגעטיילט אז קאַרדינאַל קאָסאַנאַווא, האָט אין בית לחם אויפגענומען א קאַטוליש־דעלעגאַציע, און האָט זיי צוגעזאָגט אז שפּאַניען וועט העלפען די אראַבער אין דער פאַלעסטינער פראַגע, ווען עס וועט אנהאַנדלען ווערען וועגען דעם ביי דער פעלקער ליגע.

ארום דער פאַלעסטינע זאַך הייבט זיך דאַריבער אָן צו וועבען א נייע נעץ פון פאָליטיק, א פאָליטיק וואָס וועט מוזען קלאָהר ווערען, כדי מען זאָל קענען צו דעם נעהמען א שטעלונג.

לארד פלומער'ס באַשטימונג

די פיעלע ספּעקולאַציעס צו הערבערט סעמיועל זיעט בלייבן הויך־קאָמיסאַר אין ארץ ישראל אויף נאָך א טערמין אדער נים, אין זער עס וועט זיין זיין נאָכפאָלגער, זענען שוין יעצט צו ענד. מיט דער באַשטימונג פון לארד פלומער אלס הויך־קאָמיסאַר.

אונטער געוועהנלינקע אומשטענדען וואָלט עס געוועזען א געוועהנליכע פאַסירונג, לאָמיר זאָגען אזא פאַסירונג, ווי דאָס באַשטימען א דזשענעראַל־גאווערנאר פאַר אונזער קאַנאַדע. אָבער הייט די באַדינגונגען, אין וועלכע די גאַנצע פאָלעסטינע־זאַך געפינט זיך יעצט, קען עס נים געגומען ווערען אלס א געוועהנליכע פאַסירונג.

און די זאַך ווערט נאָך קאָמפּליצירטער מיט דעם, וואָס אין איין צייט זענען פאַרגעקומען די ענדערונגען אי אין מצרים און אין פאַלעסטינע.

אין משך פון די לעצטע עטליכע טעג, האָט פעלד־מאַרשאַל אַלענבי רעזיגנירט פון זיין אמט אלס עגיפּטישער הויך־קאָמיסאַר, און אויף זיין פלאַץ איז באַשטימט געוואָרען א ציוויל־לעוניש מענש, סער דזשאָרדזש לאַיד, א פאַרלאַמענט־מיטגלידער, און אלס דעם ציוויל־לעוניש סעמיועל'ס איז באַשטימט געוואָרען אלס נאָכפאָלגער א מיליטער־מענש.

טייטשען עס מאַקע איז מאַנכמאָל לאַנדאָנער קאָרעספּאָנדענטען מיט דעם, אז די באַשטימונג פון א ציוויל־לעוניש מענשען פאַר מצרים, מיינט א לייכטערער רעזולטאַט, נים אזא שטרענג מיליטערישער ווי דער פריהערדיגער, אָבער אין פאַלעסטינע, וואו די אראַבער האָבען אויף איין מאָמענט נים אויפגעהערט צו קריטיקירען דעם אידען סעמיועל, ווערט געשיקט אי א קריסט, און אי א שטרענגער מיליטער־מאַן, וועלכער וועט אויך זיין דער קאָמאַנדיר פון דער ארמיי.

און צו לערן זעלבער צייט מיט דע רידיעה וועגען לארד פלומער'ס באַשטימונג, ווערט אויך מיטגעטיילט אז קאַרדינאַל קאָסאַנאַווא, האָט אין בית לחם אויפגענומען א קאַטוליש־דעלעגאַציע, און האָט זיי צוגעזאָגט אז שפּאַניען וועט העלפען די אראַבער אין דער פאַלעסטינער פראַגע, ווען עס וועט אנהאַנדלען ווערען וועגען דעם ביי דער פעלקער ליגע.

ארום דער פאַלעסטינע זאַך הייבט זיך דאַריבער אָן צו וועבען א נייע נעץ פון פאָליטיק, א פאָליטיק וואָס וועט מוזען קלאָהר ווערען, כדי מען זאָל קענען צו דעם נעהמען א שטעלונג.

קענעדע אין איהר פאַרשידענאַרטיגקייט

דער פעדעראַלער בולעטין וועלכער דערצעהלט וועגען די איינוואוינער אין קענעדע. — נים אלע אימיגראַנטען קענען ריידען ענגליש. — פופציג פּראָצענט פון די פראַנצויזען קענען נים ריידען קיין ענגליש. — אנטעריא איז דער בבל פון אונזער נאַנצער לאַנד קאַנאַדע.

פון א זשורנאַליסט

די פעדעראַלע רעגיערונג האָט מיט א קורצער צייט צוריק ארויסגעגעבען א בולעטין בנוגע דער קענעדער באַפעלקערונג. די צאָהל פון דער באַפעלקערונג איהר וואוקס פאַר די לעצטע פופציג יאָהר, און אויך בנוגע דער שפּראַך.

די ציפערען זענען פון אונגעהייער גרויס וויכטיגקייט אין זענען זעהר אינטערעסאַנט.

צוערשט נים דער בולעטין אַן אי־בערבליק איבער דער וואַדערונג פון אייראָפּעאיזע אין דער צווייטער פון קענעדער געבוירענע, און ער ווייזט אז פון איבער א האַלבען מיליאָן אימיגראַנטען לויט'ן צענזוס פון 1921, זענען בלויז 32 פּראָצענט געווען קענעדער געבוירענע וועלכע זענען אריבערגעפאָהרען פון איין פּראָווינץ אין דער צווייטער און מעהרסטענס איז עס געווען דער פאַל פון מזרח נאָך כערב, דאָס הייסט פון אנטעריא און קוויבעק זענען קענעדער געבוירענע ארויסגעפאָהרען נאָך מאַניטאָבא און סאַסקאַטשעוואַן.

פון 330,197 קענעדער געבוירענע וועלכע האָבען אימיגרירט פון אנטעריא האָבען זיך 88 פּראָצענט פון זיי באַזעצט אין מערב פּראָווינצען וואו זיי פאַרגעהן מען זיך מיט פאַרמערי און פון קוויבעק קער קענעדער געבוירענע אימיגראַנטען אין די מערב פּראָווינצען זענען געווען 52 טויזענט מיט 739.

געבוירענע אין ענגלאַנד.

די באַפעלקערונג פון ענגליש געבוירענע האָט זיך אין די לעצטע צעהן יאָהר נים שטאַרק פאַרגעסערט, פאַרקעהרט. אויב מען זאָל עס באַטראַכטען אין דער ליכט פון א פריהערדיגער צענזוס שטאַרק פאַרקלענערט אין קענעדע.

פון 1901 ביז 1911 האָט זיך די ענגליש באַפעלקערונג אין קענעדע פאַר'גרעסערט פון 400 טויזענט ביז איבער 8 הונדערט טויזענט. און פון 1911 ביז 1921 האָט זי זיך בלויז פאַרגרעסערט מיט טעבעסאַטע אויסשטעלונג. און די וואָס האָבען עס נאָך נים געזעהן, דאַרפען עס זעהן אזוי לאַנג ווי עס איז נאָך אפשר. ביז סוף מאַי.

האָבען מיר דאָך ביז אונז אין שטאָדט אזעלכע זעלטענע געלעגענהייטען, אין דער זעהן אמת נעשמאַקע קונסט־אייסשטעלונגען.

פון א זשורנאַליסט

די פעדעראַלע רעגיערונג האָט מיט א קורצער צייט צוריק ארויסגעגעבען א בולעטין בנוגע דער קענעדער באַפעלקערונג. די צאָהל פון דער באַפעלקערונג. לעצטע צעהן יאָהר איז די פאַרגרעסערונג געווען כמעט טאַפּעל און די לעצטע צעהן יאָהר איז די פאַרגרעסערונג געווען בלויז אויף א פערטעל.

דאָס מען מעגליך פאַרענטפערט ווערען מיט דער מלחמה צייט ווען פיעלע ענגלענדער האָבען זיך צוריקגעקעהרט אהיים אלס סאָלדאַטען, און פאָלגליך האָט נים געקענט זיין קיין באַרייטענדע פאַר'גרעסערונג.

צוטיילענדיג די ענגליש געבוירענע, אויף ענגלישע, אירלענדער און שאָטלענדער, פאַרמינערען זיך די לעצטע צוויי יאָהר, פאַרמינערען זיך די לעצטע צוויי צענזוסן פון די לעצטע פופציג יאָהר.

אין 1871 איז אין קענעדע געווען א באַפעלקערונג פון 3 און א האַלב מיליאָן מענשען, פון דער צאָהל זענען געווען ענגליש געבוירענע 147 טויזענט און אירלענדער בלויז 93 טויזענט.

וואָס עס איז געוואָרען מיט די אירלענדער און פאַרוואָס זיי פאַרמינערען זיך אין קענעדע ווערט נים דערצעהלט אין בולעטין.

שאָטלענדער מאַך וועניגער.

וואָס עס איז שייך די אימיגראַנטען וועלכע זענען געבוירען געוואָרען אין שאָטלאַנד, האָבען זיי זיך גראַדע פאַר'גרעסערט אין די לעצטע פופציג יאָהר, אויף כמעט טאַפּעל. דאָס הייסט פון 125 טויזענט שאָטלענדער אין 187 ביז אריבער 226 טויזענט אין 1923. אָבער דאָס וואָלטען נים געווען די אמת'ע ציפערען, ווייל אין דער דאָזיגער צייט, איז די ערשטע צאָהל געווען אין 1901־טען יאָהר ביז 84 טויזענט און בלויז זיי דאָן האָט זיך די אימיגראַציע פון שאָטלאַנד פאַרגרעסערט ביז צו דער אויבענ־געבראַכטער צאָהל.

די קענעדער שפּראַכען.

דער צווייטער ביי־ל פון דעם בולעטין רעדט וועגען די שפּראַכען אין קענעדע אין אזא געמישטע באַפעלקערונג און וואָס עס זענען דאָ אזוי פיעל פראַנצויזען דאָך איז 84 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג פון 10 יאָהר און עלטער, און ענגליש שפּרעכענדע.

די דאָזיגע צאָהל איז צוטיילט ווי פאָלגט:

58 פּראָצענט רעדט בלויז ענגליש.
16 פּראָצענט רעדט ענגליש און פראַנצויזיש. און 9 פּראָצענט רעדט ענגליש, אנדערע אויסלענדישע שפּראַכען. און 6 פּראָצענט וועלכע באַשטעהען פון עסטרייכער, בעלגישע און אידען רעדען ענגליש און פראַנצויזיש חוץ זייער מוטער שפּראַך און לאַנדס שפּראַך.

ווי די שפּראַך איז צוטיילט אין די פּראָווינצען.

אין בריטיש קאָלאָמביא האָבען אַרום פיער פּראָצענט אָנגענעבען ענגליש אלס זייער מוטער שפּראַך.

אין ניו בראַנזוויק 67 פּראָצענט.

אין אלבערטא 61 פּראָצענט.

אין סאַסקאַטשעוואַן 60 פּראָצענט.

אין קוויבעק 12 פּראָצענט.

דערזעלבער בולעטין וויזט אויך ווי די פאַרשיעדענע ראַסען פאַסען זיך צו צום ענגליש.

פולע 50 פּראָצענט פון דער פראַנצויזישער באַפעלקערונג אין קענעדע קענען נים ריידען קיין ענגליש.

פון די אוקראַיִנער סענען א פערטעל נים ריידען קיין ענגליש.

און די איבעריגע, ווי עסטרייכער, בעלגיער, רוסען, פינלענדער, אונגאַרען, איטאַליענער, פּוילישע און רומענישע קענען 10 פּראָצענט נים ריידען קיין ענגליש.

צווישען די סיריער, דייטשען, דענער נאָרוועגען און די אנדערע קענען בלויז 5 פּראָצענט נים ריידען קיין ענגליש.

דער בבל פון שפּראַכען.

פון נאַנץ קענעדע ווערט די פּראָווינץ אנטעריא באַטראַכטעט אלס דער בבל פון שפּראַכען.

די נאַנצע פּראָווינץ ווערט איינגעטיילט אין דער פאַלגענדער צאָהל וועלכע ריידען די פאָלגענדע שפּראַכען.

ענגליש פאַרשטעהט זיך פאַרענטהט דעם אויבענאַן. באַלד 2 מיליאָן ריידען ענגליש. אין דעם זענען אריינגערעכענט מענשען פון 10 יאָהר און עלטער.

5 טויזענט מיט דריי הונדערט און זיבעצעהן ריידען כינעזיש און יאַפּאַנע־זיש.

17 הונדערט מיט 28 ריידען פּלע־מיש.

63 טויזענט און 133 ריידען דייטש.

ניין הונדערט און 7 ריידען אונגאַ־ריש.

(פאַרזעצונג אויף בלאַט 5)

אין אונזער שטעדטעל

א פעלעטאָן אזעלכער.

פון שלמן טאַלנער

חיים! — ענטשולדיגט. האָט א גר שוין חיינט נעמאַכט — חיים! — עפּס קיינ מי, — שהכל?

אויב יא, זאָל אייך, חיים! וואָס א באַקומען. און טאַטער נים, באַטש ווי אריין, אין חיים! פאַרדאָן, א'נ'ס ערשט טען בעסטען פאַרזון. און הייסט אייך דערלאַנגען א נעזעלן "פּוירנעסאַן". אויהר דאַרפט נאָר, חיים! קיין מורא נים האָבען, אונזער, חיים! אַטוירני זשענע־ראַל האָט נעזאָגט, אז פון זיין "פּוירנע־מאַן" מען מען, חיים! שיכור נים ווערען.

אָט זעהט! איך אליין בין שוין היינט נעווען אין — חיים! אלע מאַאָנס און עס איז נאָר נישט! עס אר־חיים! חיים! — ארט מיך נים.

איך בין נענאַנגען פאַטראַניזיגן אונ־זערע מלחמה קרבנות. ווער נאָך האָט אין זיך אריינגענאָסען פאַר אלע אכט יאָהר. און בפרט אז מען ווערט פון דעם נים שיכור, אפילו, ווען איהר טרינקט אויס א נאַנצען סאַלון. און אָהן א פּרעסקריפּשאַן.

אין איין וועג האָב איך שוין גענו־מען ראַכע פון מיין — חיים! פון מיין דאַקטאַר. צווייערלאַך גיב איהם! וואָס עפּעס, א צווייערעל, אזוי ווי אין דער "פּליין". האָסטו געזעהן א חוצפּה. ווע־ניגער לויגט זיך איהם נים. עס קאָסט איהם — חיים! אליין טייערער, ער לעגט צו. צום געשעפט, לעגט ער צו. אז טאַ־מער וואָלט ער גענומען איין דאָלאַר, וואָלט ער דערביי פאַרלוירען — חיים! אָבער, נאָרמאַר! פאַר צוויי דאָלאַר קען איך איצט־האָבען א גאַנץ קעסטעל — חיים! אָדער צוואַנציג "פּוירנע־סאַנדלאַך". ער וועט זיך שוין ביי מיר בעטען. נים איך ביי איהם!

א מאָדע זיך נעמאַכט אונזערע פראַ־פעסאָרען. איהר קומט אריין צו איהם. טוט ער אויף אייך אפילו קיין קוק נים. נעהמט ארויס דאָס גאָלע ביכעלע. און אנשטאַט איהר זאָלט איהם — חיים! אויסשטעלען דעם צונג. שטעלט ער אויס די האַנט. און ער וואַרפט זיך נאָך, שליי־דערט זיך, עס שטעהט איהם נים אן. ער טוט אויף א טובה ווען ער נעהמט ביי אייך דעם — חיים! צווייערעל.

אויס צווייערלאַך. געגוג געליטען גלות. א סוף, אן — חיים! עס!

זעהט איהר, אונזערע האָבען טאַקע קיין שכל נים, זאָלט איהר מיר מוחל זיין, אונזער נאַנצער בינטעל כלי קודש חיים! האָט זיך א וואַרף נעטאָן אויפ'ן בידנעס פונטעל פליש, און מען מאַכט קהלות מיט מחלוקת, מיט פּראָצעסען, מיט היתרים און איסורים, און צו וואָס טויג עס, גאָרנישטשבגאַרנישט! די נגידים עסען טשיקענס און די קבצנים באַנוגענען זיך מיט דעם וואָס זיי זעהען ביים בר־טשער — חיים! אויפ'ן פענסטער די ווערטער "בשר כשר".

אָבער ווען אונזערע רבנים נעהמען נעהמען זיך צוזאַמען און מאַכען א קהלה אויף — חיים! חיים! "פּוירנעסאַן", און מען פיהרט איין אז א משניה מוז זיין אויף יעדער ברויעריי, אויף יעדען בעל־מלאכה, און עס דאַרף זיין בהשגחת הרבנים, אויף יעדען סאַלון דאַרף זיין א מזוזה. יעדער דרייווער וועלכער פיהרט דעם — חיים! היילינען נעטראַנק, דאַרף טראָגען א יאַרמולקע מיט אן אַרבע כנפות. יעדער באַרטענדער מוז טראַ־גען באָרד און פּאות און דאַרף האָבען קבלה פון א — חיים! נאָן, ווייל מען פאַר נים פאַרגעסען אז דאָס א — חיים! א נעטראַנק, אויף וועלכען מען נוצט א חיילינע ברכה, שהכל נהיה בדבריו.

און פון יעדען גלעזעל "פּוירנעסאַן" דאַרף מען אריינוואַרפען א סענט אין רב מאיר בעל הנס — חיים! פּושקע, חוץ שכירות פאַר משגיחים, רבנים, דינים, כלי קודש, און — חיים חיים! משולחים.

איהר ווייסט וואָס עס וואָלט דאַן געווען? הא, הא, הא, חיים! חיים! איהר זענט גרינהאָרנס. עס וואָלט געווען געגען צו באַצאָהלען די עזרת נשים, זיי זאָלען נים מאַכען קיין קעמפּיין פאַר'ן — חיים! אידישען האָספּיטאַל.

עס וואָלט נעסטייעט אויסצוקויפען, די נאַנצע זכות "פּיקטשע" און ווייזען עס אויסשליסליך פאַר די — חיים! זקנים און זקנות פון אונזער מושב זקנים.

די רבנים וואָלטען געקענט וואוינען "אפדהי היל". שוחטים וואָלטען געוואָ־רען — חיים! חיים! באַר טענדערס. מען וואָלט געקענט אויסקויפען דעם לייבאַר לייסעאַמס און אין יעדען צימער געמאַכט א חיים! א בית המדרש.

דעם סטענדערד שעאַטער וואָלט מען געקענט פאַרוואַנדלען אין א — חיים! סאַלון.

עס וואָלט זיך געלוינט צו ברענגען אלע דעלעגאַטען פון דער מזרחי קאָנווענ־שאָן אין א ספּעציעלער טריין זיי זאָלען אונז בחסכה געבען א — חיים! א הכשר, און מאַכען קידוש בצבור.

מען וואָלט געקענט אראָפּברענגען צו אונז אין שטעדטעל דאָקטאָר זשטולאָוור סקין אָהן דער — חיים! חילה און די פּועלי ציון, צו לעקטשורען פאַר אונז אי־בער "דעם אורשפּרונג פון קוגעל און זיין שייכות צו — חיים! צו אידיש", אָדער ווען האָט מען אין אידיש אויף קוגעל אָנ־גענהויבען צו — חיים! זאָגען קוגעל, און פאַרוואָס זאָגען די פּוילישע און גאַליצי־נער נאָר "קיגעל" און נים "קוגעל".

עס וואָלט געטראָגען צו קויפען שיפּס־קאַרטען פאַר אונזערע אלע לייגען, מיט'ן בראַדוועי האָל מיט האָס און פאַס, און אוועקשיקען זיי נאָך מאַסקווע מיט קירזשנערען אלס — חיים! ווען ווייזער און דערנאָך פרעגען זיי "האָ דו יו לייק איט!"

די תלמוד־תורות וואָלט מען געקענט אריינמופען אין סיטי האַל, און אריינ־שטעלען ספרי תורות אין די — חיים! קלאוק שעפער.

אידען וואָלטען געהאַט יאָהר־צייט צוויי מאָהל א טאָג, א גאַנץ געהענדען יאָהר.

ספּעציעלע אויטאָמאָביליען וואָלטען געקענט פיהרען אלע רבנים אין וואוּדבייען צו די — חיים! רייסעס יעדען טאָג.

און וואָס איך כעס אייך וואָלט מען נים געקענט טון? איהר האָט דען א באַגריעף וואָס אונזער שטעדטעל וואָלט אויפגעטאָן? מיר וואָלטען דאָך דעם חסד של אמת — חיים! חיים מיט בלוי־מען פאַרוואַרפען, און די רבנים וואָלטען דאָך ביי אונז — חיים! אין הייזער פון שמעקערייען אתרוגים געזעסען. די שטע־רען־טיכלאַך פון אונזערע רביצינס וואָלט־טען דאָך געווען מיט גילדענדען און ראַזען באַזעצט, און אין שולל וואָלט מען זיי געפיהרט אונטער א חופה געפלאָכטען פון גלאָקען בלומען מיט שמאַראַגדען.

איך אליין וואָלט אויפגעהערט צו שרייבען פעליעטאָנען — חיים! און נים, וואָלט געוואָרען א משגיח אין א — חיים! נים קיין — חיים! פון דאָרטען איז דאָס אויף נאָמען נאָר מיר, איך וועל אייך — חיים! חיים אויפ־פיהרען צו איהם אין ער וועט אייך זאָגען, וועט ער אייך.

איך זאָל נעהן זיך ל